

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Ali Fuat ARICI*

ÖZET

Türkçe dersinin etkinlik alanlarından birisi de dil bilgisidir. Dilin doğruları ve yanlışları dil bilgisi çalışmalarıyla belirlenir. Kısaca, dil bilgisi dilin temelidir, denebilir. Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerine dil bilgisi etkinlikleri ile ilgili anket uygulanmıştır. Bu amaçla Erzurum ilinde görev yapan otuz öğretmenin konuyla ilgili görüş ve önerileri alınıp değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Türkçe dersi, dil bilgisi, öğretmenler

ABSTRACT

Grammar is one of the activities of Turkish language class. Corrects and mistakes in language are determined with grammar studies. Shortly, it can say that base of language is grammar. In this research, questionnaire which interested grammar activities is applied to Turkish language teachers. With this purpose, opinions and suggestions of thirty the teachers are evaluated in Erzurum province.

Key Words: Primary school, Turkish language class, grammar, teachers

Giriş

Ana dilini iyi bir şekilde öğrenmek ve gerektiği gibi kullanmak insan yaşamı için son derece önemli ve gereklidir. Anlama ve anlatma yeteneğini geliştirmiş bir kimse bütün öğrenimi boyunca, hatta iş ve meslek yaşamında da başarılı olur.

Toplumı yönlendiren, ardından milyonları sürükleyen insanların en önemli özelliklerinden birisi güzel ve etkili bir ifadeye sahip olmalarıdır. Örneğin, M.

---

* Y. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Kemal Atatürk, bu özelliği sayesinde Millî Mücadele için yaptığı toplantılarda Anadolu'daki hemen herkesi arkasına almayı başarmıştır.

Dili güzel bir şekilde kullanmak ancak dilin kurallarını öğrenmek ve uygulamakla mümkündür. Doğru konuşmak, doğru yazmak, doğru anlamak ancak dil bilgisi etkinlikleriyle sağlanabilir (Sağır, 2002: 7).

Kuşaklar arasında sağlıklı bir iletişimin kurulması, yeni yetişen bireylerin yararlı vatandaş olmaları, bireylerin kültür ve medeniyetten en üst düzeyde faydalanmaları, ana dilinin etkili bir şekilde öğretilmesi ile mümkündür (Calp, 2005: 272). Millet olmanın da önemli unsurlarından biri olan dili sevmek ve öğrenmek aynı zamanda bir vatandaşlık görevidir.

İlköğretim okullarında mihver ders olarak okutulan Türkçe dersi, öğrencilerimize okuma, anlama, anlatma ve dinleme alanlarında gerekli bilgiler kazandırmak, dil bilgisi kurallarını kavratmak, onların kelime dağarcıklarını geliştirmek ve öğrencilere dil sevgisi aşılamak amaçlarını gütmektedir.

Okullarımızda Türkçe dersi içinde yürütülen dil bilgisi çalışmaları, dili kullanmanın doğru yollarını göstermektedir. Dilde doğru veya yanlış kavramı ancak dil bilgisinin kuralları ile ölçülebilir.

Önemi tartışılmayan dil bilgisi etkinliklerinin, her şeye rağmen istenilen düzeye ulaşamadığı görülmektedir. İlköğretimden üniversiteye kadar eğitimimizin çeşitli kademelerinde bulunan öğrencilerimizin birtakım dil bilgisi yanlışları yaptıkları ve kendilerinden istenilen becerileri gösteremedikleri bilinmektedir. Bu durum akıllarda, "Nasıl bir dil bilgisi öğretimi?" ya da "Nereye kadar dil bilgisi?" gibi soruların doğmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmayla dil bilgisinin temelini atıldığı yerler olan ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerine konuyla ilgili çeşitli sorular yöneltilmiş, onların cevapları alınıp yorumlanmış ve problemleri konularla ilgili önerilerine başvurulmuştur.

I. Dil Bilgisi Öğretimi

Demirel'e göre (1999, s.75) dil bilgisi öğretiminin amaçları;

- ✓ *Öğrencilerin bilinçaltı dil yapılarını bilinç düzeyine çıkarma ve bunları kullanım alanına getirme,*
- ✓ *Dilin işleyiş düzenini öğrencilere kavratma,*
- ✓ *Öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlama olarak belirlenmiştir.*

İlköğretim Türkçe Dersi Programı'nda (Vural, 1999: 52-53) dil bilgisi eğitiminin özel amaçları özetle şu şekildedir:

I-III. sınıflarda öğrencilere;

Kelimeleri düzgün söyleyebilme, doğru yazabilme, hece ve sesleri ayırabilme, kelime dağarcığını düzeye uygun zenginleştirebilme, seviyeye uygun imla ve noktalama işaretlerini kullanabilme, adları, tekil ve çoğul oluşlarını, özel adları ve tür adlarını, ad durumlarını, sıfatları tanıyıp kullanabilme becerisi ve alışkanlığını kazandırmaktır.

IV-V. sınıflarda öğrencilere;

Kelime hazinesini düzeyine uygun zenginleştirebilme, imla kuralları ve noktalama işaretlerini seviyeye uygun kullanabilme, sesli ve sessizlerle ilgili kuralları uygulayabilme, cümle içinde adları, sıfatları, fiilleri, zamirleri, zarfları, ad ve sıfat tamlamalarını tanıyıp kullanabilme, cümlenin öğelerini, özne-yüklem ilişkisini, fiilin üç temel zamamı ve kipini kavrayabilme ve önceki sınıflarda kazanılan davranışları pekiştirmektir.

VI-VIII. sınıflarda öğrencilere;

Anlamına göre cümleleri, cümle içinde kelimeleri doğru vurgulayabilme, kelimelerin gerçek, mecaz ve terim anlamlarını kavrayıp deyimleri anlayabilme, büyük ve küçük ses uyumlarını kavrayıp uygulayabilme, kelime türetme yollarını kavrayabilme, kelime ve ekleri doğru anlayıp yazabilme, noktalama işaretlerini tam ve doğru anlayıp kullanabilme, fiil kipini, zamanlarını, çatılarını, ek fiilleri

kullanabilmek ve önceki sınıflarda öğrenilen davranışları pekiştirmek olarak belirlenmiştir.

Mevcut programda Türkçe derslerine I., II. ve III. sınıflarda 12'şer saat; IV. ve V. sınıflarda 6'şar saat; VI., VII. ve VIII. sınıflarda ise 5'er saat süre verilerek öğretmenlerden Türkçe dersi içinde bu davranışları kazandırılmaları istenmiş, sayılan bu davranışların kazandırılmasının yeri ve zamanı ise öğretmenlere bırakılmıştır.

II. Yöntem

A. Problem Cümlesi

İlköğretim okullarında dil bilgisi öğretimi üzerine öğretmen görüşleri nasıldır?

B. Alt Problemler

1. Türkçe öğretmenleri dil bilgisi etkinlikleri ile ilgili neler düşünmektedirler?
2. Öğretmenlerin dil bilgisi öğretimi ile ilgili önerileri nelerdir?

C. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Erzurum ili merkez ilçedeki resmî ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemine ise merkez ilçenin 15 eğitim bölgesinden seçilen 2'şer Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır.

D. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Anket formları literatür taraması ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda hazırlanmış, araştırmacı tarafından öğretmenlere dağıtılıp tekrar toplanmıştır. Toplanan anketler "SPSS" adlı istatistik programda bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir

III. Bulgular ve Yorumlar

A. Öğrencilerin Dil Bilgisi Becerilerinin Yeterliliği ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1: Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin “Öğrencilerin Dil Bilgisi Becerileri Yeterli midir? Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	F	%
Evet	5	17
Kısmen	7	23
Az	9	30
Hayır	9	30
Toplam	30	100

Öğretmenlerin, “Öğrencilerin Dil Bilgisi Becerileri Yeterli midir? sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, % 30’u az, % 30’u hayır, % 23’ü kısmen ve % 17’si evet cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Bu duruma göre, öğrencilerin çoğunluğunun (% 60) dil bilgisi becerileri yeterli değildir. Bu sonucun çeşitli sebepleri olabilir. (öğretim yöntemleri, dersin işlenişi vb.)

Tablo 2: Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin “Öğrencilerin Kavramakta En Çok Zorlandığı Dil Bilgisi Etkinliği Nedir? Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	F	%
Cümle bilgisi	3	10
Kelime bilgisi	5	17
Ses uyumları	3	10
Ekler	4	13
Noktalama ve imla	7	23
Kip, çatı, ek fiil	8	27
Toplam	30	100

“Öğrencilerin Kavramakta En Çok Zorlandığı Dil Bilgisi Etkinliği Nedir?” şeklindeki soruya, öğretmenlerin % 27’si kip, çatı, ek-fiil, % 23’ü noktalama ve imla, % 17’si kelime bilgisi, % 13’ü ekler, % 10’u cümle bilgisi ve yine % 10’u ses uyumları cevaplarını vermişlerdir.

Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin kavramakta en çok zorlandığı dil bilgisi etkinliklerinin kip, çatı, ek fiil ile noktalama ve imlâ olduğu görülmektedir.

Bu durum, öğretmenlerin ilgili konularda yeterince uygulama yapmalarından kaynaklanabilir.

B. Türkçe Ders Kitapları İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 3: Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin “Ders Kitaplarını Dil Bilgisi Etkinliği Açısından Yeterli Buluyor musunuz? Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	F	%
Evet	4	13
Kısmen	8	27
Az	10	33
Hayır	8	27
Toplam	30	100

Öğretmenlerin, “Ders Kitaplarını Dil Bilgisi Etkinliği Açısından Yeterli Buluyor musunuz? sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, % 33 az, % 27 hayır, % 27 kısmen ve % 13 evet cevaplarını verdikleri görülmüştür.

Tabloya göre, öğretmenlerin çoğunluğu (% 60) Türkçe ders kitaplarını dil bilgisi etkinliği açısından “yetersiz” bulmaktadırlar.

C. Dil Bilgisi Etkinliklerinin Yapılışı İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4: Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin “Dil Bilgisi Etkinliğine Yeterince Zaman Ayırabiliyor musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	F	%
Evet	6	20
Kısmen	6	20
Az	8	27
Hayır	10	33
Toplam	30	100

“Dil Bilgisi Etkinliğine Yeterince Zaman Ayırabiliyor musunuz? şeklindeki soruya öğretmenler, % 33 hayır, % 27 az, % 27 kısmen ve % 20 evet şeklinde cevap vermişlerdir.

Sonuçlara göre, öğretmenler dil bilgisi etkinliklerine yeterince zaman ayıramamaktadırlar. Bu, ders saatinin azlığından veya zamanı doğru kullanamamaktan kaynaklanabilir.

D. Öğrencilerin Dil Bilgisi Etkinliklerine İlgisi İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 5: Görüşüne Başvurulan Öğretmenlerin “Öğrenciler Türkçe Derslerinde En Çok Hangi Etkinliğe İlgil Duymaktadırlar? Sorusuna Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	F	%
Okuma	8	27
Dinleme	1	3
Anlama	6	20
Anlatım	7	23
Dil bilgisi	5	17
Güzel yazı	3	10
Toplam	30	100

Öğretmenlerin, “Öğrenciler Türkçe Derslerinde En Çok Hangi Etkinliğe İlgil Duymaktadırlar? sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, % 27’si okuma, % 23’ü anlatım, % 20’si anlama, % 17’si dil bilgisi, % 10’u güzel yazı ve % 3’ü ise dinleme cevabını verdikleri görülmüştür.

Sonuçlara bakıldığında, öğrenciler Türkçe dersinde en çok okuma etkinliğini; en az da dinleme etkinliğini sevmektedirler. Bu durum anılan etkinliklerde öğrencilerin aktif veya pasif durumda olmalarından kaynaklanabilir.

IV. Sonuç ve Öneriler

A. Sonuç

Öğretmenler, öğrencilerin çoğunluğunun dil bilgisi becerilerinin yeterli olmadığını; kip, çatı, ek fiil ile noktalama ve imla konularını kavramakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yine öğretmenler Türkçe ders kitaplarını dil bilgisi etkinliği açısından “yetersiz” bulmakta ve dil bilgisi etkinliklerine yeterince zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin Türkçe dersinde en çok okuma etkinliğini; en az da dinleme etkinliğini sevmelerine karşın dil bilgisi etkinliklerini orta düzeyde sevdiklerini söylemişlerdir.

B. Öneriler

Öğretmenlerden alınan tavsiyeler ve yapılan literatür taraması sonucunda aşağıdaki öneriler hazırlanmıştır.

- Öncelikle Türk Eğitim Sistemi yeniden ele alınıp düzenlenebilir; mevcut sınav sistemi yenilenecek öğrencileri ezber yerine uygulamaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Dil bilgisi çalışmaları diğer etkinliklerle beraber, günlük hayatla ilişkilendirilerek öğretilmelidir.
- Öğretmenler dil bilgisi çalışmalarını bol örneklerle kavratma yoluna gitmeli, bilgilerin kalıcı olması sağlanmalıdır.
- İlköğretimdeki ders programları gözden geçirilip Türkçe dersinin program içindeki payı artırılabilir.
- Türkçe ders kitaplarında öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden metin seçimi yapılabilir.

- Türkçe sınavlarında yer alacak sorular da uygulamaya yönelik olabilir.

Kaynakça

- Ataman, A. ve diğer. (2001) **Türkçe Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**, Nobel Yayınları, Ankara
- Baştürk, M. (2004) **Dil Edinim Kuramları ve Türkçenin Anadili Olarak Edinimi**, Pegem Yayınılık, Ankara
- Calp, M. (2005) **Özel Öğretim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi**, Eğitim Kitabevi, Konya
- Cemiloğlu, M. (2001) **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, Alfa Yayınları, İstanbul
- Demirel, Ö. (1999) **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**, MEB Yayınları, İstanbul
- Göğüş, B. (1978) **Türkçe ve Yazın Eğitimi**, Gül Yayınevi, Ankara
- Kavcar, C. ve diğer. (1997) **Türkçe Öğretimi**, Engin Yayınevi, Ankara
- Öz, M. F. (2001) **Uygulamalı Türkçe Öğretimi**, Anı Yayıncılık, Ankara
- Sağır, M. (2002) **İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Sever, S. (2000) **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yayıncılık, Ankara
- Ural, M. (1986) **Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Kılavuzu**, MEGSB Yayınları, Ankara
- Ünalın, Ş. (2001) **Türkçe Öğretimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Vural, M. (1999) **İlköğretim Okulu Programı**, Yakutiye Yayıncılık, Erzurum
- Yalçın, A. (2002) **Türkçe Öğretim Yöntemleri**, Akçağ Yayınları, Ankara
- Yangın, B. (1999) **İlköğretimde Türkçe Öğretimi**, Modül 4, MEB Yayınları, Ankara